

והתרו בו בין זה לזה, הרי אינו חייב על הטומאה השניה היות וכבר טמא הוא.⁽²³⁾

הביאה?! (2)

רובו — כבר טמא הוא, ולמה יתחייב על הביאה?! (2)

אלא אמר רבי (3) אלעזר:

אכן אם צירף ידו לבית, כלומר: הכניס ידו לאהל תחילה, כי אז משום טומאה איכא [הרי הוא חייב], אבל משום ביאה ליכא [אינו חייב עליה], כיון שטמא ועומד הוא.

ואולם אם צירף גופו, כלומר: הצמיד את ידיו לגופו, כי אז טומאה וביאה בהדי הדדי קאתו [באים הם כאחד] ובאופן זה הזהירה

מג-א ואכתי מקשינן: בבית [באוהל המת] נמי —

ואפילו כשלא היה טמא תחילה — למה הוא חייב שתים?! והרי אינו חייב על הביאה אלא כשהכניס לאוהל המת את רוב (1) גופו, ואם כן:

כיון דאעיל ידיה איסתאב [מיד כשהכניס את אצבע ידו לאוהל המת כבר נטמא], **כי עייל כולי האי**, כשנכנס כל כך עד שיעבור על איסור ביאה באוהל המת — דהיינו שנכנס

ב. יש לתמוה: לפי מה שכתבו התוספות בשבועות יז א [הובא לעיל בהערה], שאם היה יכול לפרוש מן המת ולא פרש הרי הוא חייב אף שמחובר הוא למת, אם כן מאי קשיא לגמרא, כי מה בכך שכבר טמא הוא, הרי היה יכול וצריך לצאת מן האוהל, והוא אדרבה נכנס באוהל, ואם כן הרי זה כמוסיף טומאה על טומאתו.

ג. יש להסתפק, אם נאמר שבכל טומאות אוהל נאסר הנזיר ב"לא יבא" [ראה בזה בהערה בתחילת הסוגיא], והאהיל בגופו על המת, האם אינו עובר עד שיאהיל רוב גופו על המת, או שמא אפילו אם מקצת גופו מאהיל הרי זה כמי שהאהיל כולו; ואם תמצי לומר שהרי זה כמי שהאהיל כולו הרי עבר מיד ב"לא יבא", ואם כן תמצא טומאה וביאה כאחד באופן זה; וכנראה שלזה נתכוין הגרי"ז, שהובא משמו בכתבים דף יז להוכיח מסוגיא זו שהמהיל על המת אינו עובר ב"לא יבא", ותמה מכאן על הראב"ד שכתב לא כן.

3. פענוח ראשי התיבות בגמרא הוא על פי שיטה מקובצת.

הנזיר, ומה לי אם עשה כן בשני מתים או במת אחד, וכשם שאין חילוק בין מי שנגע במת גדול או במת קטן; וראה מה שכתבו כאן בשם הגרי"ז.

23. כן משמע מן התוספות [בתחילת הסוגיא וכאן] והרא"ש בביאור דברי הגמרא; ולכאורה צריך ביאור, שהרי גם בטומאה וטומאה משכחת לה שיתחייב שתים, כשפירש מן הטומאה הראשונה, וכמבואר במשנתנו ומודה בה רב הונא?!?

וצריך לומר שלא כלל רב הונא בדבריו אלא "טומאה וטומאה" דמשמע אותה טומאה פעם שנית, ולא תוספת טומאה.

1. על פי לשון הרא"ש בפירושו.

2. א. כתבו התוספות לבאר את קושיית הגמרא, שמכח קושיא זו היה לנו לפרש את דרשת "להחלו" לענין איסור כהן בגוסס [וכדרשינן בברייתא שהובאה בעמוד זה], ולא לענין מי שהוא מחולל ועומד, [וראה מה שהביא ב"קרבן אורה" מדברי ה"משנה למלך", ומה שכתב עליו].

התורה על הביאה.

ועדיין תמהה הגמרא:

הא אי אפשר דלא עייל חוטמו ברישא ונחית ליה טומאה, והרי אף כשנכנס באופן זה — קדמה כניסת חוטמו לבית ונטמא, ואילו על הביאה אי אתה יכול לחייבו עד שנכנס רוב גופו, ולמה יתחייב על הביאה אחר שכבר טמא הוא?!?

אלא אמר רבא:

אכן אם **הכנים ראשו** (4) תחילה, **משום טומאה איכא, משום ביאה ליכא**, כיון שכבר טמא הוא.

אבל **הכנים גופו** לבית, והיה כופף את ראשו מחוץ לבית כדי שלא יכנס חוטמו תחילה, כי אז **טומאה וביאה בהדי הדדי קא אתיין** [כאחד באים הם עליון], ובאופן זה הזהירה התורה על הביאה.

ואכתי מקשינן: **והא אי אפשר דלא עייל אצבעתא דכרעיה ברישא** [והרי אי אפשר שלא יכניס את אצבע רגלו תחילה], ונחת **לחו טומאה** [ירדה עליו טומאה], ושוב אי אפשר לחייבו על הביאה! (5)

אלא אמר רב פפא: באופן זה תמצא טומאה וביאה באין עליו כאחד, והזהירנו התורה גם משום ביאה:

כגון שנכנס הנזיר בשידה תיבה ומגדל [מיני כלים מטלטלין שחוצצים בפני הטומאה] לאוהל המת ולא נטמא עדיין, ואף לא "בא" לאוהל המת, ושוב **בא חבירו** (6) ופרע מעליו — מרצונו של הנזיר — **את המעזיבה של השידה**, ובכך נטמא הנזיר (7), ואף נחשב הוא כ"בא" אל אוהל המת, ונמצא **דטומאה וביאה בהדי הדדי קאתיין**.

מר בר רב אשי אמר:

כגון דעייל [נכנס] הנזיר כשהוא המת היה עדיין גוסס, (8) ונפק נשמתיה אדיתים [ויצתה

4. כן הגיה ב"באר משה".

5. א. ביארו התוספות שאין לתרץ באופן שנכנס דרך אחוריו, ומשום שכניסה דרך אחוריו לא שמה ביאה, וב"חזון איש" [קמג סק"ו] נתקשה בהבנת החילוק בין זה לנכנס בשידה תיבה ומגדל ולנכנס כשהוא גוסס, וראה עוד שם; וראה עוד ב"קרן אורה".

ב. כתבו התוספות, שיכולה היתה הגמרא להקשות על כל הישובים שנאמרו עד כה: הרי בכל אופן נכנס מיעוטו תחילה, וכבר נטמא קודם שתיחשב ביאה!?

6. כתבו התוספות, שהנזיר מסייע לו בהסרת המעזיבה, שאם לא כן אי אפשר לחייבו מלקות

כיון שלא עשה מעשה; ובעיקר הטעם שנקטה הגמרא שפריעת המעזיבה היתה על ידי אחר, ראה ב"ארזי הלבנון" אות שח מה שהביא מדברי האחרונים בזה.

7. נתבאר על פי הרמב"ם; וראה "חברותא" לעיל יז ב הערה 2 אות ב.

8. כתב הרא"ש: היות ו"רוב גוססין למיתה", אין זה חשוב "התראת ספק" שאין שמה התראה, ולכן נקט "גוסס" ולא "חולה".

וב"קרן אורה" כתב, שלפי המבואר בתוספות לעיל, שאינו חייב אלא אם כן סייע בהסרת המעזיבה, שאם לא כן אין כאן מעשה, אם כן בלאו הכי צריכה הגמרא לומר שהוא גוסס, שאם

נשמתו של הגוסס כשהנזיר כבר יושב בבית], **דטומאה וביאה בהדי הדדי קאתיין** כשיצתה נשמתו.⁽⁹⁾

פרשת טומאת כהנים [ויקרא כא]:

ויאמר ה' אל משה, אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם, לנפש לא יטמא בעמיו. כי אם לשארו הקרוב אליו: לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו. ולאחותו הבתולה הקרובה אליו, אשר לא היתה לאיש, לה יטמא. לא יטמא בעל בעמיו להחלו.

תנו רבנן:

נאמר בפרשת טומאת כהנים: "לא יטמא בעל בעמיו להחלו", ולכך נאמר: "להחלו" [לשון "חלל"] כדי ללמד שאינו אסור בו עד **שעה שימות**.

רבי אומר: נאמר בפרשת נזיר: "לא יטמא להם במותם", ולכך אמרה תורה "במותם" כדי ללמד שאינו אסור בו עד שימות, ולא

כשהוא מגוייד [מלא פצעים וחתכים]⁽¹⁰⁾ וגוסס.

ומבאר הגמרא: **מאי בינייהו** [באיזה דין נחלקין], שהרי אף לתנא קמא אינו אסור במגוייד ובגוסס היות ואינו חלל?

אמר רבי יוחנן: אכן משמעות דורשין בלבד הוא **דאיכא בינייהו**, כלומר: אין ביניהם נפקא מינה להלכה, ולדעת כולם נתמעטו הגוסס והמגוייד כיון שעדיין לא מתו, אלא שתנא קמא למד כן מ"להחלו", ורבי למד כן מ"במותם".⁽¹¹⁾

ריש לקיש אומר: ⁽¹²⁾ **גוסס איכא בינייהו:**

כי **למאן דאמר** — תנא קמא — הממעט "מלהחלו": **אפילו הגוסס** אסורים הם בו⁽¹³⁾, כי היות ו"רוב גוססין למיתה" הרי הוא חשוב "חלל",⁽¹⁴⁾ ולא בא הכתוב למעט אלא את המגוייד.

ואילו **למאן דאמר** — רבי — הממעט מ"במותם": **עד שימות** ממש — אין, אכן

11. ואף שפסוק אחד מדבר בכהן, ופסוק שני מדבר בנזיר, הרי ילפינן גזירה שוה "אמו אמו" ליתן את של זה בזה, וכעין מה שכתבו התוספות לעיל מב ב ד"ה איתיביה.

12. בתוספות הביאו גירסא, שהמחלוקת אינה בין רבי יוחנן לריש לקיש, אלא בין אביי לרבא, ודעת ריש לקיש היא דעת רבא, ונפקא מינה להלכה, כפי שיבואר בהערה בסוף הסוגיא.

13. ומכל מקום אינו מטמא מחיים, כמבואר בסוף הסוגיא.

14. נתבאר על פי הרא"ש.

לא כן אין כאן מעשה שהרי המת מת עליו והוא לא עשה מעשה, וראה עוד שם.

9. כתבו התוספות [בד"ה מהכא], שמסוגייתנו יש להוכיח, שאסור לכהן ליטמא למת אף שכבר נטמא, שהרי אפילו לרבה הוא עובר כשחזר ונתחבר למת אחר שפירש מן הטומאה.

10. על פי הגהת "ארזי הלבנון" בתוספות; והוא לשון "גודו אילנא [קוצו את האילן]", תוספות ד"ה אם.

ורש"י ביבמות קכ א פירש: "מנותח ומלא פצעים וחבורות חרב".

ומקשינן: ואם כן תיקשי למאן דאמר
 "במותם" [לרבי שלמד מ"במותם" למעט
 את המגוייד והגוסס]:

הא מיבעי ליה ל"במותם" ללמד האי פברא
 שמותרים ליטמא למצורע! (17)

ומשינין: אם כן — שלא בא הכתוב אלא
 למעט את המצורע — לימא קרא: "במות",
 מאי "במותם", שמעת מינה תרתי [שתיים זו
 שמענו מתיבה זו]: למעט את המצורע,
 ולמעט את המגוייד והגוסס.

ומקשינן: ולמאן דאמר "במותם" הכתיב
 "להחלו", ומשמע לאסור את הגוסס שהוא
 נקרא חלל!?

ומשינין: פסוק זה לא בא לרבות את הגוסס
 לאיסור, אלא "להחלו" להכי הוא דאתא

עובר הוא עליו, אבל על הגוסס לא הוזהר
 ואף ש"רוב גוססין למיתה", כיון שעדיין לא
 מת. (15)

ומקשינן: ולמאן דאמר הממעט "מלהחלו"
 ולא מיעט את הגוסס, הכתיב "במותם" ויש
 לנו ללמוד שאינו עובר עד שימות, ולא
 גוסס!?

ומשינין: למאן דאמר שממעטין מ"להחלו"
 — מיבעי ליה, נצרך הוא לכתוב "במותם"
 לכדרכי, [ללימוד אחר של רבי מ"במותם"].

דתניא: רבי אומר: "במותם" של כל אדם
 אינו מטמא להם הנזיר, אבל מטמא הנזיר
 לכל אדם בנגעם ובזיבתם [כשהם מצורעים
 או זבים שהם מטמאים אדם], כי לא הוזהר
 הנזיר אלא על טומאת מת. (16)

מלקות על הגוסס, אם כן למאן דאמר שהוא
 אסור על הגוסס הרי משכחת לה בגוסס שאין
 שייך בו "מחולל ועומד"; ודבריו צריכים ביאור:
 שהרי שנינו: "אל תיטמא אל תיטמא", והגוסס
 אינו מטמא].

וראה עוד בגדר האיסור בגוסס בהערה
 שבסוף הסוגיא; וראה מה שכתבו בביאור
 ענין זה בכתבים בשם הגרי"ז.

16. והוא הדין שנתמעט הכהן מגזירה שוה
 ד"אמו אמו", וכמבואר לקמן מח א; וכתבו
 התוספות שם בד"ה ולאמו, ששיקר הפסוק בא
 למעט את המצורע שהוא חשוב כמת והייתי
 אומר שדינו כמת, ואילו זיבתם אגב נגעם נקט.

17. הקושיא מחווקת יותר, שהרי רבי עצמו הוא
 זה שדרש מ"במותם" עד שימות, והוא עצמו
 דורש מ"במותם" למעט את המצורע ואת הזב.

15. הקשה ב"קרבן אורה" ד"ה אמר: למה לי
 למעט את הגוסס ואת המגוייד, ומהיכי תיתי
 ייאסר בהם!?

וביאר, שמסברא הייתי אומר דכל שהוא קרוב
 למיתה אסור לעסוק בו שמא ימות, קא משמע
 לן דכל זמן שהוא חי עדיין אין כאן איסור, ואם
 מת - אנוס הוא ויפרוש מיד, [וחידוש יש בדבריו
 שהוא חשוב אנוס, שהרי מידי ספק שמא ימות
 לו בין ידיו לא יצא, מאחר שרוב גוססין
 למיתה].

ולמאן דאסר גוסס, ביאר שם את הטעם
 משום שסופו להתחלל על ידו, [ונסתפק - בד"ה
 ולמ"ד - אם חייב מלקות כל זמן שהוא חי;
 והביאו להסתפק בזה, משום שלעיל מב ב
 הקשתה הגמרא על משנתנו למה חייב הוא
 כשאומרים לו "אל תטמא אל תטמא", והרי
 מחולל ועומד הוא, ואם תמצי לומר שהוא חייב

שתצא נפשו, ואפילו מגוייד ואפילו גוסס”

—

ואם כן תיקשי למאן דאמר: מ”להחלו” ולשיטתו הרי הוא מוזהר על הגוסס, הא קתני דאף גוסס אינו מטמא! (19)

ומשנינן: אכן לענין טמויי אין הגוסס מטמא עד דנפקא נפשיה [עד שתצא נפשו], ואינו עובר עליו ב”לא יטמא”, אבל לענין אתחולו [חילול] הא איתחיל [הרי נתחלל], כלומר: אבל עובר הוא ב”להחלו”, שהרי זה כאילו אמרה תורה לאו נפרד: “לא יטמא” ו”לא להחלו”. (20)

בשמועה הבאה נתפרשו דברים גם על פי מג-ב הרא”ש, מפני קיצור דברי התוספות בסוגייתנו.

אמר רב חסדא אמר רב:

[לכך בא הכתוב]: במי שאינו מחולל [טמא] הזהירה אותו התורה שלא יטמא, יצא זה — שכבר נטמא, ואינו מוסיף טומאה על טומאתו (18) — שאינו עובר כיון שהוא מחולל ועומד.

ומקשינן: ולמאן דאמר מ”להחלו”, הא מיבעי ליה — לקרא ד”להחלו” — להאי סברא למעט את המחולל ועומד.

ומשנינן: אם כן — שלא בא הכתוב אלא למעט את אחד מדינים אלו בלבד — לימא קרא: “להחלו”, מאי “להחלו” שמעת מינה תרתי: למעט את המחולל ועומד, וללמד שהוא מוזהר על הגוסס שנקרא “חלל”.

מיתיבי לריש לקיש הסובר שאסורים הם בגוסס:

מהא דתניא: “אדם אינו מטמא אלא עד

18. כמבואר לעיל מב ב.

19. כתבו התוספות שיכולה היתה הגמרא לתרץ שברייתא זו כרבי שאינו דורש מ”להחלו” אלא מ”במותם”, ומותרים כהן ונזיר בגוסס.

20. א. נתבאר על פי התוספות והרא”ש.

ב. לפי מה שהובא לעיל בשם ה”קרבן אורה”, שעיקר האיסור הוא משום שסופו להתחלל, צריך ביאור מאי סלקא דעתין דהגמרא להקשות!?

ואכן ראה ב”תוספות ישנים” יבמות קכ ב, שכתב לבאר את הוכחת הגמרא שם מברייתא זו שהמגוייד ודאי אינו חי [טמויי לא מטמא הא מיחייא לא חיי], ואשר לכאורה תיקשי: הרי אף הגוסס נכלל בברייתא זו, ומיעוטן של גוססים הרי נבדלים הם לחיים!?! וביאר: הניחא בגוסס

צריכה הברייתא להשמיענו שאינו מטמא ואף שמיעוטן חיים, שהרי מוזהר הכהן עליו והייתי אומר שאף יטמא מחיים, אבל במגוייד שאינו מוזהר עליו, אם לא שודאי מת, לא היתה צריכה הברייתא להשמיענו שאינו מטמא; ומבואר מדבריו, שאזהרת הכהן בגוסס אינה משום שסופו של הכהן להתחלל על ידו, אלא שאף על גוסס הזהירה תורה כמו על מת.

ולדברי ה”תוספות ישנים” מבוארת סברת הגמרא בקושייתה, שהמקשן לא סבר לחלק בין איסור לבין טומאה, והיות ומבואר בברייתא שאין הגוסס מטמא, בהכרח שאינו אסור בו, ומיישבת הגמרא שאין זה תלוי בזה, ואף על פי שהגוסס מחלל, מכל מקום אינו מטמא.

ג. כתבו התוספות והרא”ש, שמכאן יש ללמוד שאין הכהן מוזהר על הגוסס, שהרי נחלקו בו רבי יוחנן וריש לקיש והלכה כרבי